

BAŞKA İSİMLERLE KARIŞTIRILAN BİR MESNEVİ ŞÂRİHİ: MEHMED MURAD NAKŞİBENDİ*

Hatice ÖZDİL**

ÖZET

Birbirlerinden neredeyse yüz yıl arayla yaşayan üç ayrı şahsiyet Mehmed Murad Nakşibendî, Murad Molla ve Murad-ı Buhârî, çalışmalarda sıklıkla aynı kişi zannedilmiştir. Bunlardan genellikle “Murad Molla” adı kullanılarak üç isimden aynı kişi gibi bahsedilmiştir. Birbirleriyle dolaylı olarak bağlantılı olan bu kişiler isim benzerliğinin de etkisi ile bilimsel çalışmalarda anlam karmaşasına yol açmıştır. Birinin eseri diğerinin ismiyle anılmış ve bu karmaşa kütüphane kataloglarında da görülmüştür. Makalemizde bu kavram karmaşasını ortadan kaldırmak amacıyla üç isim hakkında ayırıcı özellikleri göstererek kısa hayat hikayelerinden ve birbirleri ile ilişkilerinden bahsedilmesi uygun görülmüştür.

Kısa hayat hikayelerine bakıldığında da görüleceği gibi bu üç önemli şahsiyet dolaylı olarak birbirleriyle ilgilidir. Murad Molla lakaplı Kazasker Damadzâde Mehmed Murad, İstanbul Fatih’te Murad Molla tekkesini ve kütüphanesini hayır için yaptırmıştır. Mehmed Murad Nakşibendî ise Murad Molla tekkesinde babası Abdulhalim Efendi’den sonra şeyhlik vazifesini yürütmüştür.

Özellikle Mehmed Murad Nakşibendî’nin yazdığı Mesnevi şerhi dolayısıyla çalışmalarda adından Murad-ı Buhârî veya Murad Molla olarak bahsedilmesi başka yanlış anlaşılmalara da yol açabilmektedir. Örneğin “Murad Molla’ya ait bir Mesnevi şerhi mevcuttur” denildiğinde eser, tekkeyi yaptıran kişiye aitmiş gibi gözükmektedir.

Sadece isimlerin karıştırılması ile sınırlı olmayan bu durum, bu üç şahsiyetin hayatlarını ve diğer eserlerini araştıranlar için de büyük anlam karmaşasına yol açmıştır. Kütüphane kataloglarında, araştırma kitaplarında bu karışıklığın giderilmesi için karşılaştırmalı çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mehmed Murad Nakşibendî, Murad Molla, Murad-ı Buhârî, Mesnevi.

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Bitlis Eren Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: ozdilhatice@hotmail.com

REFERRED TO BY DIFFERENT NAMES A MESNEVİ COMMENTATOR: MEHMED MURAD NAKŞİBENDİ

ABSTRACT

Mehmed Murad Nakşibendî, Murad Molla and Murad-ı Buhârî were thought of the same person. Usually “Murad Molla” of these names is using as the same person. From three different names are mentioned such as the same person. This confusion has been in library catalogs. This article is intended to eliminate the complexity of this concept. We want to show distinctive features about the three people in the article, and so we try to write these people's lives and works.

Looking at life as seen from the short stories of these three personalities indirectly related to each other. Murad Molla dervish lodge built by Kazasker Damadzâde Mehmed Murad in Fatih, Istanbul. Mehmed Murad Nakşibendî has been a sheikh after Abdulhalim Efendi in this lodge.

Mehmed Murad Nakşibendî is one of the remarkable figures of the 19th century Istanbul cultural history. He is an Ottoman poet, a librarian, a teacher and a writer. His most important work is Hülâsatü’ş-Şürûh. This work is a commentary of Mesnevi. Mesnevi commentator is Mehmed Murad Nakşibendî. But, researchers made mistake. They usually said: Mesnevi commentator is Murad Molla or Murad-ı Buhârî. These names are false. This situation has led to confusion of meaning for the researchers. Books, library catalogs and research need to be addressed in this mess. Comparative studies should be done to remedy this confusion. This article is intended to eliminate name confusion.

Key Words: Mehmed Murad Nakşibendî, Murad Molla, Murad-ı Buhârî, Mesnevi.

Giriş

Mehmed Murad Nakşibendî 19. yüzyılın tanınmış simâlarından. Nakşî bir Mesnevîhân olarak yaptırdığı Dârü’l-Mesnevî’nin yanı sıra Nakşî gözüyle yazılmış tek, tam Mesnevî şerhi Hülâsatü’ş-Şürûh münasebetiyle birçok akademik çalışmada adı geçmektedir.¹ Yapılan çalışmaların çoğunda Mehmed Murad Nakşibendî’nin ismi ile ilgili çok çeşitli hatalar yapılmıştır. En çok Murad-ı Buhârî ve Kazasker Murad Molla ile karıştırıldığı görülmektedir. Mehmed Murad Nakşibendî’nin karıştırıldıkları bu isimlerin hayatını bilmek ve bu isim karmaşasının önüne geçilmesi gerekmektedir.

Mehmed Murad Nakşibendî (ö.1848)

Kaynaklarda asıl adı “Muhammed Murâd” olarak geçmektedir.² Bağlı bulunduğu tarîkât dolayısıyla da “Nakşibendî” ünvanını almıştır.³ Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri’nde

¹ Hatice Özdil, “Nakşî Gözüyle Yazılmış Tek, Tam Mesnevî Şerhi”, II. Uluslararası Mesnevî Sempozyumu, Van Yüzüncü Yıl Üniv., Van, 24 Mayıs 2013.

² Mehmed Murad Nakşibendî, Hülâsatü’ş-Şürûh-I, İstanbul Üniversitesi Ktp., No. TY 6309, v.1b; Mehmed Murad Nakşibendî, Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî, Süleymaniye Ktp. Dârü’l-Mesnevî Koleksiyonu, No. 568, v.1b; Mehmed Murad Nakşibendî, Mâ Hazar, Süleymaniye Ktp., Mehmed Ârif Koleksiyonu No. 260, v.1b; Davud Fatin, Tezkire-i Hafîmetü’l-

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/12 Fall 2013

ismini “Mehmed Murad Nakşibendî” olarak kaydetmektedir.⁴ Bilindiği üzere bu farklılık Türk kültüründe Hz. Muhammed’e duyulan saygıdan dolayı okunuşta dikkate alınmaktadır. Yazılışında “Muhammed” isminden farklı yazılmamakta fakat telaffuzda “Mehmed” şeklinde okunmaktadır.

Şârih, Hülâsatü’ş-Şürûh adlı eserinin mukaddimesinde kendisini “Es-Seyyidü’l-Hâcc Hâfız Muhammed Murâdu’n-Nakşibendî İbnü’ş-Şeyhi’l-Hacc Abdü’l-Halimi’n-Nakşibendî”⁵ şeklinde künyelendirmektedir. Mehmed Murad Nakşibendî, Dîvânında “Murad” mahlasını kullanmıştır.⁶

Ahmed Cevdet Paşa, hocası Mehmed Murad Nakşibendî’yi “Murâd Molla Şeyhi” ismiyle tanıtmıştır.⁷ Postnişîni olduğu Murad Molla Tekkesi sebebiyle “Murad Molla” diye anılmaya başlanmıştır. Aslında “Murad Molla” lakâbı tekkeyi inşâ ettiren ve kendisinden yaklaşık yüz yıl önce yaşamış olan Kazasker Mehmed Murad’a aittir.⁸

Kendisinden bahsedilen bazı çalışmalarda “Mesnevî şârihi Murad Molla”⁹ ifadesi kullanılmıştır. Halbuki, “molla” ünvanı kendisinde mevcut değildir. Mehmed Murad Nakşibendî kendi zamanında “Murad Molla Şeyhi Murad Efendi” olarak bilinmektedir.¹⁰

Kütüphane ve katalog bilgilerinde kendisine ait eserlerin çoğunda Murad Nakşibendî yerine “Murad-ı Buhârî”¹¹ künyesi kullanılmıştır. Bazı katalog bilgilerinde Murad-ı Buhârî’ye ait eserler Mehmed Murad Nakşibendî’ye bazen de kendisine ait eserler Murad-ı Buhârî’ye aitmiş gibi kayıtlara geçmiştir. Bu karışıklık sebebiyle çalışmalarda da Mehmed Murad Nakşibendî’nin adı bazen Murad-ı Buhârî olarak geçmektedir.¹²

Mehmed Murad Nakşibendî, *Mâ Hazar* adlı eserinin sonunda yazdığı *Hâl Tercümesi*’nde 23 Muharrem 1203 / 23 Ekim 1788’de Perşembe gecesi “vakt-i seher”de, İstanbul’un Çarşamba semtinde doğduğunu anlatmaktadır. Yine aynı eserinde babasının Murad Molla Tekkesi şeyhlerinden *Eş-Şeyhü’l-Hâcc Abdu’l-halîmü’l-Ahîshavîyyü’n-Nakşibendî* olduğunu yazmıştır.¹³ Ailenin diğer üyeleri hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

Aslen Gürcistan Ahıskalı olduğunu anladığımız Murâd Nakşibendî’nin soyu “seyyid” olması sebebiyle Hz. Hüseyin’e dayanır. Neseb silsilesi hakkında kaynaklarda bir bilgi yoktur, ancak tarîkâtinde bağlı bulunduğu silsile *Terceme-i Ahvâl-i Beyzâde Mustafa Efendi* adlı eserinde mevcuttur.¹⁴

Eşâr, İstanbul 1867, s. 374; Hüseyin Vassâf, Sefîne-i Evliyâ-II, (çev. Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz), Kitabevi, İstanbul 2006, s. 133; Şemseddin Sâmî, Kâmûsu’l-A’lâm, “Murâd Efendi eş-Şeyh el- Hâc” mad., İstanbul 1945, c. VI, s. 4248-4249.

³ DİA, “Murad Nakşibendî” mad., c. 32, İstanbul 1991, s. 189; Davud Fatih, 1867, s. 374; Hüseyin Vassâf, 2006, s. 256; Muzaffer Gökman, Murad Molla Hayatı Kütüphanesi ve Eserleri, İstanbul Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1943, s. 2; Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri, (haz. A. Fikri Yavuz, İsmail Özen), Meral Yay., İstanbul, c. I, s. 169-170.

⁴ Bursalı Mehmed Tahir, s. 159.

⁵ Mehmed Murad Nakşibendî, Hülâsatü’ş-Şürûh-I, İstanbul Üniversitesi Ktp., TY 6309, vr. 1b.

⁶ Davut Köse, Molla Murad ve Dîvânı, (Yüksek Lisans Tezi), Fatih Üniversitesi, İstanbul 2008, s. 14.

⁷ Fatma Aliye Hanım, Ahmet Cevdet Paşa ve Zamanı, (haz. Metin Hasırcı), Pınar Yay., İstanbul 1994, s. 42; Ahmed Cevdet Paşa, Tezâkir (Tetimme, 40), (haz. Cavid Baysun), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991, s. 15-16; Ahmed Lûtfî Efendi, Vak’anüvis Ahmed Lûtfî Efendi Tarihi VI-VII-VIII, (haz. Yücel Demirel), YKY, İstanbul 1999, s. 1267.

⁸ Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, “Murad Molla Tekkesi ve Kütüphanesi” mad., Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı Yay., 1994. c. V, s. 516.

⁹ Şener Demirel, “Mesnevî’nin Türkçe Şerhlerinde Ney Metaforu”, Türk Kültürü Edebiyatı ve Sanatında Mevlânâ ve Mevlevîlik-Bildiriler, SÜMAM Yay., Konya, 2007, s. 149-192.

¹⁰ Ahmed Cevdet Paşa, 1991, s. 17.

¹¹ Mehmed Murad Nakşibendî, Hülâsatü’ş-Şürûh I, Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, No. 165,168.

¹² İsmail Güleç, Türk Edebiyatında Mesnevî Tercüme ve Şerhleri, Pan Yay., İstanbul 2008, s. 147.

¹³ Mehmed Murad Nakşibendî, Mâ Hazar, Süleymaniye Ktp., Mehmed Ârif Koleksiyonu, No. 260, vr. 1b

¹⁴ Mehmed Murad Nakşibendî, Tercüme-i Ahvâl-i Beyzâde Mustafa Efendi, Süleymaniye Ktp., Murad Buhârî Koleksiyonu, No. 155.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 12 Fall 2013

Mehmed Murad Nakşibendî, İstanbul Çarşamba semtinde bulunan Murad Molla Tekkesi'ne babasından sonra şeyh olmuştur. Aynı zamanda Murad Molla Kütüphanesi'nin baş hafız-ı kütübüdür. Tekke civarına yaptırdığı İstanbul'daki son Dârü'l-Mesnevî ve Mesnevîhânlığı ile meşhurdur.¹⁵

On eseri mevcuttur: Dîvân, Hülâsatü'ş-Şürûh, Mâ Hazar, Gencîne-yi Maârif, Şerh-i Kasâid-i Mevlânâ Şevket, Şerh-i Tuhfe-i Şâhîdî, Kavâid-i Fârisiyye, Vekâyi-nâme, Muînü'l-Vâizîn, Tercüme-i Ahvâl-i Beyzâde Mustafa Efendi-Takrîz.

Murad-ı Buhârî (ö.1720)

Mehmed Murad Nakşibendî ile kendisinden yaklaşık bir asır önce yaşayan Murad-ı Buhârî isim benzerliği sebebiyle zaman zaman birbirine karıştırılmıştır.¹⁶ Mehmed Murad Nakşibendî, Dîvân'ında Murad-ı Buhârî'ye yazdığı kasidede isimlerinin aynı olmasını şu beyitle dile getirir:

Müznib-i dîrînedir gerçi bu 'abd-ı za'îf

Lîk olup nâm-dâş oldu bu benden Murâd¹⁷

Yine aynı kasidede "kutb-ı cihân" olarak nitelendirdiği Murad Buhârî'nin hayatı, hocaları ve halifeleri hakkında bilgi vermektedir. "Dizleri tutmayan" Murad-ı Buhârî, Buhâra'da doğmuş ve Eyüp'te vefat etmiştir.¹⁸

Nakşibendiyye-Müceddidiyye'nin kurucusu İmam-ı Rabbânî Ahmed Fâruk-ı Sirhindî'nin (ö.1034/1624) oğlu ve halifesi Muhammed Ma'sum (ö.1080/1669)'a intisap etmiş, daha sonra onun halifesi olmuştur.¹⁹

1074/1664 senesinde hacca giden Murad-ı Buhârî hac sonrası üç sene Hicaz bölgesinde ikamet ederek orada bulunan âlimlerden ders almıştır. Bu zat, ikinci haccından (1078/1668) sonra, dönüşte Kahire'de kalarak tefsir, hadis ve aklî ilimler ile meşgul olmuştur. İki sene sonra Şam'a gelerek evlenmiş, bu evlilikten Muhammed Bahâeddin ve Mustafa isimli iki erkek çocuğu olmuştur.²⁰

III. Ahmed, Murad-ı Buhârî'yi İstanbul'a davet etmiştir.²¹ Osmanlı dünyasını derinden etkileyecek olan Nakşibendiyye-Müceddidiyye ekolünün en meşhur temsilcisi 1092/1681 yılında İstanbul'a gelen Murad-ı Buhârî'dir.²²

Murad-ı Buhârî, İstanbul'da kaldığı esnada Eyüp'ün Nişancı Mahallesi'nde ikamet etmiş, bu esnada Şeyhülislam Damadzâde Ebülhayr Ahmed Efendi (ö.1154/1742) tarafından bugünkü tekke, kendisine tahsis edilmiştir.²³

Beş yıl sonra halifesi Kilisli Ali'yi (ö.1147/1734) yerine vekil bırakarak önce Şam'a, oradan da umreye gitmiş, bir sene sonra tekrar Şam'a dönmüştür (1098/1686). Bu gelişinde Şam'da

¹⁵ Hatice Özdil, Tasavvuf Edebiyatı Terminolojisi Açısından Mehmed Murad Nakşibendî'nin Şerhleri (Doktora Tezi), Fatih Üniversitesi, İstanbul 2013. s.9.

¹⁶ Abdülbaki Gölpınarlı, Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik, İnkılap ve Ata Kitabevleri, İstanbul 1983, s. 144; Güleç, 2008, s. 155.

¹⁷ Mehmed Murad Nakşibendî, Dîvân, Süleymaniye Ktp., Mehmed Ârif-Mehmed Murad Koleksiyonu, No. 149, s. 47.

¹⁸ Mehmed Murad Nakşibendî, Dîvân, Süleymaniye Ktp., Mehmed Ârif-Mehmed Murad Koleksiyonu, No. 149, s. 46.

¹⁹ Ahmet Semih Torun, Şeyh Muhammed Buhârî Tekkesi Hazîresi Üzerine Bir Değerlendirme, Vakıflar Dergisi, Aralık 2010, s. 126.

²⁰ Torun, 2010, s. 126.

²¹ Mehmed Murad Nakşibendî, Dîvân, Süleymaniye Ktp., Mehmed Ârif-Mehmed Murad Koleksiyonu, No. 149, s. 47.

²² Mustafa Kara, Müceddidiyye'nin Osmanlı Dünyasındaki İlk Meşaleleri, Yeni Dünya Dergisi, Mayıs 2004.

²³ Torun, 2010, s. 126.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/12 Fall 2013

yirmi iki sene kadar kalmış, Berrâniyye adıyla medrese ve tekke kurmuştur.²⁴ Murad-ı Buhârî'nin silsilesi Şam Müftülüğü vazifesini uzun yıllar üstlenmiştir.²⁵ Murad-ı Buhârî, ayrıca Şam'da Medrese-i Nakşibendiyye²⁶ ile Murâdiyye Medresesi adıyla iki medrese daha yaptırmıştır.²⁷

Murad-ı Buhârî, oğlu Muhammed Bahâeddin'i (ö.1169/1755) Şam'da vekil bırakarak 1120/1708 yılında ikinci defa İstanbul'a gelmiş, Sultan Selim Camisi yakınındaki Bıçakçı Efendi Menzili'nde üç sene kadar ikamet etmiştir.

Murad-ı Buhârî'ye duyulan büyük teveccühden rahatsız olan Sadrazam Çorlulu Ali Paşa (ö.1123/1711), Murad-ı Buhârî'yi hacca götürme bahanesiyle donanma ile yola çıkartmış, ancak Alanya sahillerinde gemiden indirtmiştir. Murad-ı Buhârî, önce Konya'ya gitmiş, daha sonra Kütahya üzerinden Bursa'ya ulaşmış (1123/1711), buradaki ikameti altı yıl sürmüştür. Bursada çok sayıda talebe yetiştirmiş ve halifeleri birçok tekke açmıştır.²⁸

1130/1717'de tekrar İstanbul'a gelen Şeyh Murad-ı Buhârî, önce Eyüp'teki Hüseyin Efendizâde Bahçesi'nde, daha sonra da Reisü'l-etibba Nuh Efendi Yalısı'nda ikamet etmiş, kendi adıyla anılan Nişancı Mahallesindeki Murad-ı Buhârî Tekkesi'nin hem müderrislik hem de şeyhlik vazifesini vefatına kadar yürütmüştür.²⁹

12 Rebûlâhir 1132/21 Şubat 1720 Salı gecesi vefat eden Murad-ı Buhârî'nin kabri Eyüp'deki Murad-ı Buhârî Tekkesi hazîresinde yer almaktadır.³⁰

Murad-ı Buhârî'nin on binden fazla hadisi ezbere bildiği rivayet edilmektedir.³¹ Kırka yakın eser yazmıştır. Mesnevî dersleri vermekte üstad olduğu söylenmektedir.³²

Kazasker Damadzâde Mehmed Murad Molla (ö.1778)

Mehmed Murad Nakşibendî ile karıştırılan bir diğer isim ise "Murad Molla" lakaplı Kazasker Damadzâde Mehmed Murad'dır. Murad Molla Tekkesi ve Kütüphanesi'ni 1775 yılında inşâ ettirmiştir.³³

Dâmadzâde Murâd Efendi Minkârîzâde Şeyhülislam Yahya Efendi (ö.1088/1678)'nin soyundan gelen, Dâmadzâdeler lakabıyla bilinen geneli ilmiye sınıfında temâyüz etmiş bir ailenin üçüncü kuşak torunudur. Şeyhülislâm Minkarizâde Yahya Efendi (ö.1088/1678) kızını ilmiyeden Çankırılı Mustafa Rasih Efendi (v. 1090/1680) ile evlendirmiş, bu evlilik sonucu dünyaya gelen Dâmadzâde Ebülhayr Ahmed Efendi (ö.1154/1741) Şeyhülislâmlık makamına kadar çıkmıştır. Minkarizâde'nin kızı ve damadından gelen soyu daha sonra Dâmadzâdeler olarak devam etmiştir.³⁴

Bursa mollası olarak da görev yapan Dâmadzâde Mehmed Murad Efendi'nin babası, Şeyhülislam Feyzullah Efendi (ö.1175/1762) Şeyhülislâm Ebu'l-Hayr Ahmed Efendi (ö.1154/1741)'nin oğludur. Her iki şeyhülislam da İstanbul'da Müceddidiliğin yayılmasında etkin olan Muhammed Masum (v. 1079/1668)'un halifesi Murad Buhârî (ö.1132/1720)'nin en yakın

²⁴ Torun, 2010, s. 126.

²⁵ Mehmed Murad Nakşibendî, Dîvân, Süleymaniye Ktp., Mehmed Ârif-Mehmed Murad Koleksiyonu, No. 149, s. 47.

²⁶ Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Cevdet-Evkaf, Dosya No. 460, Gömlek No. 23291.

²⁷ Halil İbrahim Şimşek, XVIII. Yüzyıl Osmanlı Tasavvufunda Müceddidiyye Hareketi, (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara 2002, s. 79.

²⁸ Mehmed Murad Nakşibendî, Dîvân, Süleymaniye Ktp., Mehmed Ârif-Mehmed Murad Koleksiyonu, No. 149, s. 47.

²⁹ Torun, 2010, s. 127.

³⁰ Torun, 2010, s. 127.

³¹ Halil İbrahim Şimşek, Osmanlı'da Müceddidilik, Suf Yay., İstanbul 2004, s. 161.

³² Mehmed Murad Nakşibendî, Dîvân, Süleymaniye Ktp., Mehmed Ârif-Mehmed Murad Koleksiyonu, No. 149, s. 47.

³³ Gökman, 1943, s. 14.

³⁴ Mehmet İpşirli, "Şeyhülislâm Minkarizâde Yahya Efendi", Mübahat S. Kütükoğlu'na Armağan, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 2006, s. 237.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 12 Fall 2013

müridlerindedir. Babasının bu ismi Murad Molla'ya müşşidinin hatırasını gözeterek koyduğu nakledilmektedir.³⁵

İlimle ve dolayısıyla kitaplarla haşır neşir bir aileden gelmekte olan Dâmadzâde Mehmed Murad Efendi, Edirne ve İstanbul'da kadılık görevlerinde bulunmuş, titizliği ve çalışkanlığı neticesinde ilmî bakımdan yetkin bir mertebeye ulaşmıştırd. 1191/1777'de sadr-ı Rumeli tayin edilmiş ve Reisü'l-ulemâ pâyesini almış olmasına rağmen zaman zaman etrafına yaptığı eleştirilerden dolayı çeşitli sürgünler yaşadığı, son olarak Medine Kadılığına tayin edildiğinde yaşı altmışı geçmiş olduğu halde 1192/1778'de yolda vefat ettiği nakledilmektedir.³⁶

Sonuç

Kısa hayat hikayelerine bakıldığında da görüldüğu gibi bu üç şahsiyet dolaylı olarak birbirleriyle ilgilidir. Murad Molla lakaplı Kazasker Damadzâde Mehmed Murad, İstanbul Fatih'te Murad Molla tekkesini hayır için yaptırmıştırd. Mehmed Murad Nakşibendî ise bu tekkede babası Abdulhalim Efendi'den sonra şeyh olmuştur.

Özellikle Mehmed Murad Nakşibendî'nin yazdığı Mesnevi şerhi dolayısıyla çalışmalarda zikredilirken adından yanlış bahsedilmesi başka yanlış anlaşılmalara da yol açabilmektedir. Örneğin "Murad Molla'ya ait bir Mesnevi şerhi mevcuttur" denildiğinde Mesnevi şerhi tekkeyi yaptıran kişiye aitmiş gibi gözükmektedir.

Aynı şekilde Mesnevi şerhinin Murad-ı Buhârî'ye ait olduğunu söyleyenler de aynı hataya düşmüştür. Murad-ı Buhârî Nakşibendiliğin Müceddidiyye kolunu İstanbul'a getirmiş, Eyüp'te kendi adıyla anılan tekkesinde şeyhlik yapmıştır.

Sadece isimlerin karıştırdılması ile sınırlı olmayan bu durum, bu üç şahsiyetin hayatlarını ve diğer eserlerini araştıranlar için de büyük anlam karmaşasına yol açmıştır. Kütüphane kataloglarında, araştırma kitaplarında bu karışıklığın giderilmesi için karşılaştırmalı çalışmaları yapılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Ahmed Cevdet Paşa: *Tezâkir (Tetimme, 40)*, (haz. Cavid Baysun), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991.
- Ahmed Lûtfî Efendi: *Vak'anüvîs Ahmed Lûtfî Efendi Tarihi VI-VII-VIII*, (haz. Yücel Demirel), YKY, İstanbul 1999.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Cevdet-Evkaf, Dosya No. 460, Gömlek No. 23291.
- Bursalı Mehmed Tahir: *Osmanlı Müellifleri*, (haz. A. Fikri Yavuz, İsmail Özen), Meral Yay., İstanbul.
- Davud Fatih, *Tezkire-i Hatîmetü'l-Eşâr*, İstanbul 1867.
- DEMİREL, Şener: "Mesnevî'nin Türkçe Şerhlerinde Ney Metaforu", Türk Kültürü Edebiyatı ve Sanatında Mevlânâ ve Mevlevîlik-Bildiriler, SÜMAM Yay., Konya, 2007.
- DİA, "Murad Nakşibendî" mad., c. 32, İstanbul 1991.

³⁵ Mehmet Süreyya, Sicill-i Osmânî, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 1311, c. IV, s. 1114; Gökman, 1943, s. 7.

³⁶ Zekiye Güntan, XIX. Yüzyıl İstanbul Mutasavvıflarından Muhammed Murad Nakşibendî Ve Hülâsatü's-Şürûh Adlı Mesnevî Şerhinden İlk 1001 Beytin Tahlili, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya, 2009, s. 49-50.

- Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, “Murad Molla Tekkesi ve Kütüphanesi” mad., Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı Yay., 1994.
- Fatma Aliye Hanım: *Ahmet Cevdet Paşa ve Zamanı*, (haz. Metin Hasırcı), Pınar Yay., İstanbul 1994.
- GÖKMAN, Muzaffer: *Murat Molla Hayatı Kütüphanesi ve Eserleri*, İstanbul Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1943.
- GÖLPINARLI, Abdülbaki: *Mevlânâ’dan Sonra Mevlevîlik*, İnkılap ve Ata Kitabevleri, İstanbul 1983.
- GÜLEÇ, İsmail: *Türk Edebiyatında Mesnevî Tercüme ve Şerhleri*, Pan Yay., İstanbul 2008.
- GÜNTAN, Zekiye: “XIX. Yüzyıl İstanbul Mutasavvıflarından Muhammed Murad Nakşibendî Ve Hülâsatü’ş-Şürûh Adlı Mesnevî Şerhinden İlk 1001 Beytin Tahlili”, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya 2009.
- Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ-II*, (çev. Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz), Kitabevi, İstanbul 2006.
- İPŞİRLİ, Mehmet: “Şeyhülislâm Minkarizâde Yahya Efendi”, Mübahat S. Kütükoğlu’na Armağan, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 2006.
- KARA, Mustafa: *Müceddidiye’nin Osmanlı Dünyasındaki İlk Meşaleleri*, Yeni Dünya Dergisi, Mayıs 2004.
- KÖSE, Davut: “Molla Murad ve Dîvânı”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fatih Üniversitesi, İstanbul 2008.
- Mehmed Murad Nakşibendî: *Hülâsatü’ş-Şürûh I*, Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, No. 165,168.
- Mehmed Murad Nakşibendî, *Hülâsatü’ş-Şürûh-I*, İstanbul Üniversitesi Ktp., No. TY 6309.
- Mehmed Murad Nakşibendî, *Mâ Hazar*, Süleymaniye Ktp., Mehmed Ârif Koleksiyonu No. 260.
- Mehmed Murad Nakşibendî, *Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî*, Süleymaniye Ktp. Dârü’l-Mesnevî Koleksiyonu, No. 568.
- Mehmed Murad Nakşibendî: *Dîvân*, Süleymaniye Ktp., Mehmed Ârif-Mehmed Murad Koleksiyonu, No. 149.
- Mehmed Murad Nakşibendî: *Mâ Hazar*, Süleymaniye Ktp., Mehmed Ârif Koleksiyonu, No. 260.
- Mehmed Murad Nakşibendî: *Tercüme-i Ahvâl-i Beyzâde Mustafa Efendi*, Süleymaniye Ktp., Murad Buhârî Koleksiyonu, No. 155.
- Mehmet Süreyya: *Sicill-i Osmânî*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 1311.
- ÖZDİL, Hatice: “Nakşî Gözüyle Yazılmış Tek, Tam Mesnevî Şerhi”, II. Uluslararası Mesnevî Sempozyumu, Van Yüzüncü Yıl Üniv., Van, 24 Mayıs 2013.
- ÖZDİL, Hatice: “Tasavvuf Edebiyatı Terminolojisi Açısından Mehmed Murad Nakşibendî’nin Şerhleri” (Doktora Tezi), Fatih Üniversitesi, İstanbul 2013.
- Şemseddin Sâmî, *Kâmûsu’l-A’lâm*, İstanbul 1945,
- ŞİMŞEK, Halil İbrahim: “XVIII. Yüzyıl Osmanlı Tasavvufunda Müceddidiye Hareketi”, (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara 2002.
- ŞİMŞEK, Halil İbrahim: *Osmanlı’da Müceddidilik*, Suf Yay., İstanbul 2004.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 12 Fall 2013

TORUN, Ahmet Semih: *Şeyh Muhammed Buhârî Tekkesi Hazîresi Üzerine Bir Değerlendirme*, Vakıflar Dergisi, Aralık 2010.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/12 Fall 2013

